

נספח

שני שירים מאת יהונתן אייבשיץ, שהמעתיק
יוסף פרעגיר החליף ביניהם

בחלק השלישי של ספר 'גחלי אש' מביא יוסף פרעגיר שיר שהוא מקדים לו את הדברים הבאים: 'זמר אילת אהבים שעשה ר' יונתן אייבשיץ ונתן אותו לכל תלמידיו אהוביו ורעיו לזמר בו והוא שיר עגבים מלא גידופים וכיבים' (ח"ג, יח ע"ב). אייבשיץ אמנם כתב שיר בשם 'אילת אהבים', והוא נדפס בספרו 'לוחות עדות', אבל מדובר בשיר אחר לגמרי, כפי שנראה להלן.

א. השיר 'אתה יצרי'

השיר שהעתיק פרעגיר בספר 'גחלי אש' פורסם לראשונה במדור ההיסטורי של 'הפרדס' תחת השם 'אתה יצרי'. העורך שמואל גוטווין מציין: 'שיר נחמד ונעים ויכוח האדם עם יצרו מאת הגה"ק ר' יהונתן אייבעשיץ וצלה"ה. השיר הזה נמסר לידי מאת ידידי הרב דוד לייב צינץ שליטא בעמח"ס גדולת יהונתן וש"ס אשר נעתק מכתב יד אוקספארד'.³² להלן, בטור הימני, נוסח השיר שמביא פרעגיר תחת הכותרת 'אילת אהבים'. בטור השמאלי הנוסח שנדפס ב'הפרדס', שם הוא מופיע כאמור תחת הכותרת 'אתה יצרי':

[מחרוזת א]

אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ³³ ממני
יום ליום תרדפני	יום ליום ³⁴ תרדפני
באפך תשטימני	באפך ³⁵ תרשיעני ³⁶
ולאויב לך תחשיבנו	ולאויב לך תשימני ³⁷
אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

32 יהונתן אייבשיץ, 'אתה יצרי', הפרדס, כרך א, חוברת ב-ג (לובלין 1931), עמ' 21. ישראל דוידזון משייך שיר זה ליהונתן אייבשיץ, על סמך דברי עורך 'הפרדס' ש' גוטווין מצאנו, ומציין שהוא פורסם לראשונה בכתב עת זה. ראו: י' דוידזון, אוצר השירה והפיט, ד (מלואים), ניו יורק תרצ"ג, עמ' 126, סימן 2309. אני מודה לד"ר טובה בארי שהפנתה אותי למקור זה.

33 בר' לז 15.

34 תה' יט 3.

35 תה' ו 2.

36 איוב י 2 (ומתאים יותר נוסח 'הפרדס' על פי איוב טז 9).

37 תה' לט 9 (ומתאים יותר נוסח 'הפרדס' על פי איוב יג 24).

[מחרוזת ב]

בית והון תחמידנו	בית והון ³⁸ תחמדיני
גזל ועריות תפתני	גזל ועריות תפתני
דע כי על כל אלה יביאך במשפט אדוני ³⁹	דע כי על כל אלה יביאך במשפט אדוני ³⁹
אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

[מחרוזת ג]

הן אתה מסתתר ברעיוני	הן אתה מסתתר ברעיוני
ותסור את לבבי לעבור פי	ותסיר את לבבי ⁴⁰ להעביר פי ⁴¹ קוני
זביכי מות להבאיש בהגיוני	זבוכי מות להבאיש ⁴² הגיוני
את יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

[מחרוזת ד]

חיים שאולה תורידני	חיים שאולה תורידני ⁴³
טוב לך להיות כמוני	טוב לך להיות כמוני ⁴⁴
יחד נעבד אלקי אשר בראני	יחד נעבוד אלקי ⁴⁵ אשר בראני ⁴⁶
אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

[מחרוזת ה]

כי רצונך להגדיל חני	כי רצונך להגדיל חני
לפני יוצרי אשר קונני	לפני בוראי אשר בראני
מי בקש זאת מידך ראות פניי	מי בקש זאת מידך ראות פניי ⁴⁷
אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

[מחרוזת ו]

נחפשה דרכנו ונחקורה	נחפשה דרכנו ונחקורה ⁴⁸
וניסוכה כי הוא יכאיב ויחבשני	וניסוכה כי הוא יכאיב ויחבשני ⁴⁹
סורה מעלי ופנה ממני	סורה מעלי ופנה ממני ⁵⁰
עד לא ירתך חבל הכסף ותפר האביוני ⁵¹	עד לא ירתך חבל הכסף ותפר האביונה ⁵¹
אתה יצרי מה תבקש ממני	אתה יצה"ר מה תבקש ממני

38 משלי יט 14. 39 איוב יד 3, כב 4. 40 יר' יז 5; וראו גם תה' קא 4. 41 במ' כב 18. 42 קהלת י 1. 43 במ' סז 30. 44 תה' נ 21. 45 שמ' י 26. 46 מלאכי ב 10. 47 יש' א 12. 48 איכה ג 40. 49 הושע ו 1. 50 על פי תה' ו 9. 51 קהלת יב 6.

[מחרוזת ז]

פחים לרגל ⁵² תשמון ללכדני	פחים לרגל תשמון ללכדני
צלמות ⁵³ וגהנום להורידני	צלמות וגהנום להורידני
קולך שמעתי ואירא ⁵⁴ כי השב"ץ	קולך שמעתי ואירא כי השב"ץ
אחזני ⁵⁵	אחזני
אתה יצה"ר מה תבקש ממני	אתה יצרי מה תבקש ממני

[מחרוזת ח]

ריב ריבך ואל תגלה עוני ⁵⁶	ריב ריבך ואת תגלה עוני
שמים בהעלותך לפקוד עלי דיני ⁵⁸	שמים בהעלותך לפקוד עלי עוני [וזדוני]
תהומות ארץ ⁵⁹ חנם לבלעני ⁶⁰	תהומות ארץ חנם לבלעני
אתה יצה"ר מה תבקש ממני	אתה יצרי מה תבקש ממני

בהערות לשיר הנדפס מעיר העורך על טעויות סופרים. במחרוזת ו, שורה 4: 'ט"ס [טעות סופרים] צ"ל ויפר כי האבינוני לשון זכר' ולא תיקן; מחרוזת ז, שורה 3: 'ט"ס צ"ל אחזני כי השב"ץ לשון זכר', ותיקן בשולי השורה; מחרוזת ח, שורה 1: 'אפשר שצריך לומר זדוני במקום עוני', ותיקן בשולי השורה.

השיר מורכב משמונה מחרוזות בנות ארבעה טורים, פרט למחרוזות הראשונה והשישית שהן בנות חמישה טורים. הטור 'אתה יצה"ר מה תבקש ממני' משמש פזמון חוזר. המחרוזות הראשונה בלבד פותחת בפזמון החוזר. כמעט כל המחרוזות חרוזות בחרוז (X) חריזה זו מדגישה את פעילויותיו של היצר הרע ולמעשה מורה כי יש הדדיות בין הדובר המושפע מפעילות ההדחה של היצר הרע. טורי השיר עשויים באקרוסטיכון של האלף־בית. בטורי השיר נמצא שיבוצים מקראיים רבים, בעיקר מספרות החכמה (תהלים, איוב, איכה, קהלת), ויש בהם ביטוי לתחינתו ובקשתו של האדם החוטא, המצפה לחסדו ולסליחתו של האל.

בשיר גם יש הד לדברי אייבשיץ בספרו 'יערות דבש' (לבוב תרנ"ט). בדרוש יב בספר זה הוא דורש את הפסוק 'אני אמרתי בשלוי' (תה' ל 7): 'יצונו כשיהיה בשלוח ממלחמת יצר הרע כי כבשו ועשוהו חלל בל אמוט כי ידו רב לו לכבוש ולכך שאל, בחנני ה', אבל ברצונך והעמדת להררי עוז, הרצון היצר הרע שהוא נגדי כהר העמדת להררי עוז ותעצומות נגדו נתת לי כוח וחיים לגברו ולהכניעו אבל הסתרת פניך היית נבהל, כי היצר הרע כבשני

52 יר' יח 22. 53 תה' כג 4. 54 בר' ג 10. 55 שמ"ב א 9 (תיקון העורך בנוסח 'הפרדס' מתאים יותר לפסוק). 56 תה' עד 22. 57 הושע ז 1; איכה ד 22. 58 יש' כו 21 (נוסח 'הפרדס' מתאים יותר לפסוק). 59 תה' סא 20. 60 איוב ב 3.